

AZ EGYETEMI KÁBÍTÓSZER-DISZTRIBÚCIÓ

THE UNIVERSITY DRUG DISTRIBUTION

Dési Ádám

PhD-hallgató, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Kriminológiai Tanszék
desiadam.d@gmail.com

ÖSSZEFOGLALÁS

A tanulmány célja az egyetemi karrierrel párhuzamosan kialakuló kábítószer-terjesztés okainak és jellemzőinek bemutatása. A kialakuló terjesztési karrier megértéséhez szükséges a rendszerbe való belépéstől való védettségi tényezők feltárása is, illusztrálva hogyan bír egyszerre visszatartó és tolóerővel a kockázatok eltérő értékelése. Ezen keresztül bemutatom, hogy melyek a jellemző állomásai a terjesztői karriernek, ezeket pedig miként befolyásolják a résztvevők és környezetük társadalmi helyzete.

ABSTRACT

This paper focuses on the question, that why are some university students starting drug dealing carriers, and what are the main features of this scene. Understanding the drug dealing carrier in its development the protecting factors have to be explored, how it is possible that the different risk assessments have an including and an excluding effect at the same time. Through this example I present the main stages of the university drug dealing careers, and how the participants and their social status influence that.

Kulcsszavak: kábítószer, kábítószer-kereskedelem, egyetem, közösségi ellátás, normalizáció, társadalmi státusz

Keywords: drugs, drug distribution, university, social supply, normalization, social status

BEVEZETÉS

Magyarországon az egyetemi hallgatói közösség egy jelentősebb része végez valamiféle diákmunkát, akár kifejezetten a megélhetéséért, vagy csak kiegészítő jövedelem megszerzése céljából. Előfordul, hogy néhányan közülük az illegális kábítószer-kereskedelem felé fordulnak, árukészletük pedig a marihuánától kezdve az amfetaminszármazékokon keresztül akár az LSD-ig is terjedhet. Ahogy csoporttársaik befejezik felsőoktatási tanulmányaikat és ezzel együtt a

legális diák munkát is, a legtöbb esetben ugyanez a karrierút játszódik le a kábítószer-disztribúcióban is, az egyetemi tanulmányok után csupán a terjesztők töredéke maradt aktív résztvevője a kábítószer-kereskedelemnek (Mohamed–Fritsvold, 2010).

A felsőoktatási hallgatók mint speciális fogyasztói csoport vizsgálata mind a hazai, mind a külföldi szakirodalomban része a kábítószer-kutatásoknak, új és fontos résztema például a vénköteles gyógyszerek tanulássegítő alkalmazása vagy éppen a szórakozóhelyeken történő és a speciális zenei szubkultúrákkal összefonódó fogyasztás (Demetrovics–Rácz, 2008; Rácz, 2006). Azonban a disztribúció jelensége a terjesztői oldalról, főleg kvalitatív szempontból kevéssé kutatottnak nevezhető. Ennek oka, egyfelől, hogy a tudományos közélet eddig elsősorban a marginalizált helyzetű csoportokra fókuszált, ezzel indirekt módon a kriminológia és a kriminológusok maguk is fenntartóik és megerősítőik annak a narratívának, mely szerint a kábítószer-probléma szinte kizárólagosan, homogén egységként a hátrányos helyzetű csoportokkal kapcsolódik össze, valamint akár a függőséggel is. Az egyetemi kábítószerhelyzet iránti alacsonyabb szakmai érdeklődésnek az is lehetséges magyarázata, hogy az egyetemi szintér egyik általános, sztereotipikus jellemzője a kábítószer-fogyasztás. Ez a fajta elvárás az ifjúsági szubkultúra mítoszának szükségszerű, szinte elvárt kellékévé vált, ami magától értetődősége miatt így kevesebb szakmai figyelmet kapott, szemben a marginalizált közösségek és a kábítószeresek kapcsolatának vizsgálatával.

Az egyetemi szintér sajátossága az epizodikus kriminális karriert folyamatában egyszerre jellemző baráti szívesség, a reciprocitás és a szigorúan profitorientált üzleti szemlélet.

A kizárólagos saját fogyasztás és a profitorientált terjesztés véglete között, a vizsgált csoportra markánsan jellemző, köztes/átmeneti állapotot az angolszász szakirodalom a közösségi ellátás (social supply) fogalmával írja le, melynek központi eleme a disztribúció (szub)kultúrában belüli normalizálódása. Emellett kiemelt jelentőségű, hogy a közösségi ellátásban részt vevők az esetek többségében zárt elosztói hálózatot működtetnek, amit egyaránt jellemez az erőszak teljes hiánya, illetve az elhanyagolható vagy egyenesen semmilyen közvetlen gazdasági profit.

MÓDSZERTAN

A dolgozat empirikus alapját a hólabda és a *networking* (Rácz, 2006) toborzási módszeren alapuló kvalitatív pilotkutatás jelenti. Az adatfelvétel keretein belül összesen tizenkét személlyel, átlagosan másfél óra hosszan, vegyesen fogyasztókkal, közösségi ellátókkal és a profitorientált terjesztésben érdekelt budapesti

hallgatókkal készítettem félig strukturált interjúkat. Szerepmegoszlás tekintetében harmaduk volt érdekelt a terjesztésben, egyikük *user-dealer*ként (fogyasztó-terjesztő) saját függőségbe forduló fogyasztása miatt, ketten az alacsony szintű kereskedelemben vettek részt, egyikük pedig elsődleges megélhetési forrásként vett részt a kábítószer-kereskedelemben.

Az interjúk elsődleges célja az egyetemi kábítószer-szcéna, annak egyedi, zárt piaci jellemzői és a működés megismerése volt. Megkülönböztetve azt az (angol-szász) szakirodalom túlsúlyából következő nyílt piaci megközelítéstől, valamint a marginalizált szereplők vizsgálatától.

Az interjúkat kiegészítette egy kisebb, hat főből álló fogyasztói körrel lefolytatott fókuszcsoportos beszélgetés, a csoport egyszerre jelentett baráti társaságot és adott fogyasztási egységet. A beszélgetés elsődleges célja a baráti társaság és a fogyasztási stratégiák megismerése volt, ezen keresztül pedig megfigyelni, hogy a kábítószer-ellátás csatornáit miként állandósulnak, és válnak stabil szereppé vagy akár az identitás részévé.

A szövegben felhasznált interjúrészleteknél külön jelöltem azt, hogy melyik csoportba tartozik az adott személy, vagyis fogyasztó, közösségi ellátó vagy profitorientált terjesztő az illető.

AZ EGYETEMI KÁBÍTÓSZERPIAC ÁLTALÁNOS HELYZETE

A kábítószer egyértelműen üzleti vállalkozás, az illegális piacok közül az egyik legnagyobb, kiterjedtségében és jövedelmezőségében egyaránt (Ritter, 2005). A kereslet-kínálat törvényének engedelmeskedve alkalmazkodik az egyes fogyasztási csoportok társadalmi és kulturális jellemzőihez, vagyis a kábítószerpiac rendkívül fragmentált, nem képzelhető el homogén egységként. Az egyik szintéren jól bevált taktika a másikon alkalmazhatatlannak bizonyulhat, mint például a territorialitáson alapuló piac és az arra épülő szigorúan hierarchikus szervezetek működése (Decker–Pyrooz, 2014).

Az egyetemi környezet saját kulturális kódjaival és speciális jól meghatározott fogyasztói körével alapjaiban határozza meg a színtér működését. A résztvevők szocioökonómiai helyzete alapvető láthatatlanságot és ezzel védettséget biztosít az igazságszolgáltatással szemben, az egyetemen tevékenykedő terjesztők egyértelműen nem célpontok a kábítószer elleni háborúban (Mohamed–Fritsvold, 2010), hiszen ők jellemzően olyan fiatal felnőttek, akik gazdasági és kulturális tőke szempontjából inkább tekinthetők stabil középosztálybelieknek.

A kábítószer-fogyasztással szemben az egyetemi környezetben a kortárs csoport jóval elfogadóbb, mint a széles társadalmi közeg, inkább jellemző az elfogadása, és nem tekintik devianciának (Münnich, 2003; Rácz, 2006). Ezt

a jelenséget a normalizáció helyi területének fogalmával írhatjuk le. Az elmélet a normalizációs megközelítés aktualizált változata, mely alapjaiban azt írja körül, hogy (bizonyos) kábítószer-fogyasztási szokások a deviáns marginalizált pozícióból az elfogadott(abb) felé mozdultak el, „a kilencvenes évekre önálló fogyasztóvá vált, kockázatkereső fiatalok szabadidős tevékenységének, fogyasztási szokásainak elfogadott, normális részévé vált, normalizálódott a pszichoaktív szerek használata” (Elekes, 2009, 28.). A normalizáció helyi területe annyiban pontosít az eredeti elképzelésen, hogy a kábítószer megítélése továbbra se jelent sem egységes és általános társadalmi elfogadottságot, sem pedig általános napi szintű szerhasználatot, csupán relatív elfogadottságot jól körülhatárolható kisebb körökben. Az elfogadottság a fogyasztáson túl kiterjed a közösségi ellátás jellegű disztribúcióra is, melyet a résztvevők igyekeznek élesen elkülöníteni az üzleti jellegűtől (Coomber et al., 2016). A jelenségre már korábbi hazai kutatások is felhívták a figyelmet a budapesti egyetemi marihuána-fogyasztók vizsgálatánál, „a marihuána-használat elterjedtségénél jobban tolerált a budapesti egyetemisták között: azaz, azok is tolerálják, akik nem használják. Használata részévé vált az egyetemista életnek” (Rácz, 2006, 119.). Ezzel egyértelműen megalapozva a helyi szintű normalizáció elméletét a hazai szakirodalomban.

A VÉDETTÉG KRIMINOLÓGIAI ELMÉLETE

Ahhoz, hogy megértsük, miért fordulnak egyetemi hallgatók a kábítószer terjesztése felé, érdemes feltárni azokat a különböző védelmező tényezőket, melyek távol tartják őket a disztribúciós tevékenységtől. A kriminológiai diszciplínán belül ezt a megközelítést az úgynevezett kontrollelméletek képviselik, ahol a bűnözés okainak feltárása helyett a vizsgálatok fókuszában a normák betartásának okai szerepelnek, „léteznek olyan kontrollmechanizmusok, amelyek visszatartanak minket az amúgy természetes és racionális normaszegéstől” (Győry, 2016, 177.).

A kábítószer-terjesztéssel foglalkozó szakirodalom abban megegyezik, hogy a kereskedelmi tevékenység szinte minden esetben együtt jár valamilyen mértékű előzetes fogyasztással is (Murphy et al., 1990). Bizonyos esetekben kifejezetten a függőség, az exponenciálisan növekvő kábítószer iránti igény az elsődleges oka a terjesztési karrier kialakulásának, ezeket a szereplőket (user-dealer) néven kategorizálja a szakirodalom. A terjesztők ezen csoportja számára az árusítás lényegében az egyetlen eszköz, mellyel fedezni tudják kábítószer szükségletüket (Moyle, 2013).

A VÉDETTSÉG EMPIRIKUS MEGJELENÉSE

A terjesztés lehetősége és gondolata a legtöbb fogyasztónál felmerül egy adott ponton, hiszen ismerik a helyszínt, megvannak a kapcsolataik a beszerzéshez és az árusításhoz egyaránt, és értenek magukhoz a szerekhez is. Ismerik a kör tolvajnyelvét, legfontosabb jellemzőit, és otthonosan mozognak a területen. Ahogy az egyik fogyasztó megfogalmazta: „Szerintem ez mindenkinek megfordul a fejében, amúgy annak, aki sok füvet szív. Az biztos, hogy mindenki legalább egyszer gondol rá, hogy ezt kéne csinálni, sokan meg is próbálják. Nagyon sok ismerősöm van, aki próbálta már.” Azonban az egyetemi szintéren a függőség kialakulásának esélye jelentősen csekélyebb. A szereplők, vagyis az egyetemi hallgatók, nagyobb védettséget élveznek az erősebb szociális hálójuk, a biztos(abb) jövőképük, valamint a magasabb társadalmi státuszuk és az azzal járó kulturális tőkájük következtében.

A diplomás elhelyezkedés akár itthon, akár külföldön egyaránt hozzáférhető legális karriert és mobilizációt biztosító opció, melyet nem érdemes kockáztatniuk. Ahogy a fókuszcsoport egyik résztvevője megfogalmazta: „nekem kicsit ilyen Suzuki Swift-szindróma, hogy a nyereségre nincs szükségem, a kockázat az meg nagy. Kurva nagy a kockázat, és semmi értelmes nyereség. Nem egy jó üzlet” (fogyasztó). A fogyasztók jelentős részénél ez tudatos döntés, meghúzzák azt a határt, ahol és amennyire hajlandók kockáztatni, vagyis nem mennek bele profitalapú üzleti terjesztésbe, igyekeznek kicsik maradni. Részben a várható nyereség alacsony szintje miatt, hiszen a családi háttérük következtében (a reprezentativitásra nem törekvő mintába kerültek alapján) nincs égető szükségük a gyors jövedelemszerzésre, a költség-haszon elemzésük másik oldala pedig az időtényező.

„És akkor mindenkinek éjfélkor jut eszébe, hogy kéne morkot szerezni, tehát ez így, persze az, hogy így dugogadják oda az ezrest, hogy Beszállok! Beszállok! De azt sokszor nem értik az emberek, hogy... túl lazának gondolják” (közösségi ellátó). Azzal, hogy fokozatosan áttérnének a fogyasztásról az azt kiszolgáló szolgáltatásba, a jelenség munkává válna, ami már az élvezet kárára történne. Jelentős mennyiségű időt emészt fel, miközben az alacsony és biztonságos(abb) szinten nem is lehet vele olyan jól keresni. Az eddigi szórakozási forma nehézséget, megoldandó problémákat jelent, amire a legtöbbszörnek egyszerűen nincs szükségük az életében, „nem tudnám külön választani a barátokat, meg az üzleti dolgot, és simán odaadnám akkor is, ha nincs pénze” (fogyasztó).

A KARRIERÚT: FOGYASZTÁS-KÖZÖSSÉGI ELLÁTÁS-TERJESZTÉS

A jelenlegi kutatások alátámasztják azt a hipotézist, hogy az egyetemi terjesztés motivációi a privilegizált osztályhelyzet miatt jelentősebb eltérést mutatnak a hagyományosnak nevezhető kábítószer-terjesztéssel szemben, ahol a marginalizált

helyzetű résztvevőknél a terjesztésbe való bekapcsolódás gyakran a mobilizáció egyetlen elérhető eszköze (Venkatesh, 2008). Az egyetemi szintér szereplőinél a belépés oka inkább az alábbiak keveréke: a saját fogyasztás támogatása, a pénzügyi függetlenség megteremtése, lázadási motívumok, a devianciaérzet biztonságos megélése, konfrontáció a szülői függő helyzettel vagy akár a szélesebb társadalmi sztereotípiákkal, valamint a maszkulin identitás önkifejezése (Mohamed–Fritsvold, 2010).

Az illegális szerekhez való korlátozott hozzáférés következtében a fogyasztók a legtöbb esetben nem tudják közvetlenül beszerezni a megvásárolni szándékozott terméket, hanem csak közvetítői láncolaton keresztül. Az utolsó előtti szereplő az egyetemi fogyasztási szintéren a közösségi ellátó, aki rendelkezik a megfelelő kapcsolatokkal, képes hozzájutni a szükséges kábítószerekhez, azonban ebben a minőségében elsősorban csak az ismerőseinek, közeli barátainak segít, és elhanyagolható profitrátával dolgozik, vagyis nem üzletként, hanem baráti szívességeként értelmezi tevékenységét (Dési, 2017).

„És amikor még csak így fogyasztgattunk, akkor így mondták, hogy jó akkor hozzá nekem is egyet stb. Aztán, ugyanakkor meg az, hogy lecsípek a másikéból, ha nem vagyunk annyira jóban, vagy ráteszek egy 500-ast vagy valami, hogy azért mégiscsak. Hogyha elmegyek én valamiért, akkor legyen már nekem is ebből kifizetődő” (profitorientált terjesztő).

„...tehát semmiképpen nem akarnám, mondjuk, többért eladni valakinek, mint amennyiért ő meg tudná venni. Vagy maximum csak azért, hogy a végén nullára jöjjen ki. De, mondjuk, én azt nem tartanám nagyon felháborítónak, ha mondjuk, veszek sokat, és emiatt kedvezményesen kapom, akkor azt a rést megtartanám. Annak fényében, hogy mennyi macera, meg mennyi stressz” (közösségi ellátó).

A közösségi ellátói szerep azonban magában hordozza, hogy a szűkebb baráti körön túl is elterjed a híre, hogy az adott személynek biztos kapcsolatainak vannak, ebből következik, hogy lehet hozzá kábítószer beszerzéssel kapcsolatban fordulni. Ha a rendelések mennyisége növekszik, azzal egyenes arányban a közösségi ellátót fenyegető kockázatok is nőnek, hiszen egyre gyakrabban kell felkeresnie a terjesztőjét, hogy megfeleljen az ismerősök kéréseinek. Ahogy a közvetlen baráti kapcsolatokat átveszik a közvetettebb gyenge kötések, egyre kevésbé igazolható, hogy csak a szűk baráti (fogyasztói) körének segít, amelyben ez elvárt magatartás. A marihuána-fogyasztást magába foglaló (szub) kultúrában a fogyasztás és a szer barátokkal való megosztása egymástól elválaszthatatlan cselekmények. A reciprocitáson alapuló rendszer nem altruista magatartás, hanem alapvető elvárás egymással szemben, biztosítva a fogyasztói kör számára a marihuána folyamatos hozzáférését és jövőbeli megosztását (Belackova–Vaccaro, 2013; Hammersvik, 2018). A saját fogyasztói körön túlra való terjeszkedés viszont fokozatosan mentesíti a közösségi ellátókat ettől az internalizált kontrolltól.

Ahogy az alábbi idézet is illusztrálja, a növekvő kockázatokra tekintettel csak akkor éri meg fenntartani a disztribúciós magatartást, ha a haszon a költségekkel együtt arányosan nő, „tehát rohadt idegesítő mindennap elfutkározni érte, vagy mindennap háromszor találkozni. Mert »ja, akkor bocsnál tudnál nekem is hozni«, és nyilván nem küldhetem oda a gyereket, amikor nem ismeri, vagy esetleg nincs olyan kapcsolatban, hogy tudja a telefonszámát, meg ilyenek” (profitorientált terjesztő).

SIKERES ÜZLETI MODELL?

Felmerül a kérdés, mennyiben lehet sikeresnek nevezni az egyetemi karrierrel párhuzamosan kialakuló terjesztést. A résztvevők számára a gazdasági tőke felhalmozása nem explicit cél. Ugyanakkor érdekükben áll fenntartani azt az identitásbeli képet maguknak és magukról egyaránt, hogy ők nem valódi terjesztők, ezzel kerülve el a stigmatizációt. Hiszen az, aki csak a barátainak segít, sőt számukra egy igényelt szolgáltatást nyújt, az nem tekinthető „dílernek”, vagyis bűnözőnek. Hiszen számukra a terjesztés csak egy ideiglenes állomás, nem munkaszertűen végzik, nem ebből élnek, és csak csekélyebb mennyiséggel foglalkoznak. Többen felelősségüknek és feladatuknak tartják, hogy rajtuk keresztül juthatnak az ismerőseik biztonságosan a fogyasztani és vásárolni kívánt szerekhez (Jacinto et al., 2008).

A nyelvhasználat az egyes fogyasztói csoportokról alapvető információkat árulhat el, ha megfelelő korpusz összeállítására van lehetőségünk, indikátora lehet például az egyes szerek elterjedtségének is (Tücsök, 2016). A nyelvezet a minőségen túl a mennyiségi nagyságrendeket is jelezheti. A felvett interjúk alapján az egyetemi szintéren belül csak a közvetlen fogyasztási és kiskereskedelmi mennyiségeket fedi le kifejezőkészségük, „elég volt csak egy öcskösnyit [5 gramm] összeszedni, ami mondjuk, adott esetben, mondjuk két embert jelent, velem együtt két embert akár, hogy az öcskösnél akkor 9[000]-ért megkaptam az 5.0-át” (közösségi ellátó). Az egyetemi területen hiányoznak azok a kifejezések, melyek a pár grammos mennyiségnél nagyobb egységeket lefednék, hiszen nem kerülnek kapcsolatba ekkora tételekkel. Ezzel szemben a nagykereskedelmi szinten természetesen megvannak ezek a jelölők: „És én azt hittem egyébként, hogy ő az építőiparban dolgozik, mert állandóan telefonált, és csörgött a telefonja, meg a csempékről magyarázott meg malterről, meg minden ilyesmiről. És kiderült, hogy egyébként ő drogdíler, és csak kilósokkal foglalkozik, tehát csak hát ez nekik ilyen kódnyelv volt” (fogyasztó-terjesztő).

A beépült kifejezések köre is bizonyítja, hogy a szintéren az üzlet megmarad az alacsonyabb kereskedelmi mennyiségeknél, ami magában hordozza, hogy a profitráta sem tud jelentősen megugrani. Konkrét értékekre lebontva a marihuána

ára körülbelül 2500-3000 forint grammonként, ami a gyakorlatban, amíg 5 grammos mennyiség alatt vásárol valaki, inkább 0,8 grammot jelent kézhez kapva. Az egyik profitorientált terjesztő szerint „Hogyha jó helyen kopogtatok, akkor egy tízes olyan 18-20 ezer forint, viszont annyiból jó, hogy a 0,8 grammot is megveszik akár 2500-ért is, úgyhogy jó. És azon, így akkor egy tízesen 10 000 forint van”, ami azt jelenti, hogy még akik kifejezetten anyagi nyereségért csinálják egyetemi szinten, ők sem nagyon emelkednek nagyságrendileg a napi tízezer forintos küszöb fölé. Vagyis az összeg, amiért jelentős kockázatot vállalnak, nem sokkal több, mint amennyit egy átlagos diákmunkával szintén megkeresnének egy nap alatt.

Az esetlegesen fenyegető büntetési tétel valóban jelentős, azonban maguk a terjesztők a legkevésbé sem érzik magukat valós veszélyben. Ennek oka a hatóság szelektív figyelme, a hallgatók társadalmi státusza folyamatos védelmet jelent számukra, privilegizált helyzetüket pajzsként tudják használni. Az interjúalanyok döntő többsége legfeljebb tüntetéseken, esetleg közúti igazoltatás során került egyáltalán rendőrrel valaha kapcsolatba. „[V]agy így éppen mentem, ez mindig itt volt a táskámban a mérlegem meg a kis fűvem. Mert most így nézz rám! Nem úgy nézek ki, mint aki... soha az életben nem állítottak meg rendőrök” (profitorientált terjesztő).

KÖVETKEZTETÉSEK

Az egyetemi kábítószer színteret egyfelől jellemzi a zárt piaci logika, melynek közvetlen következménye, hogy az egyes szerekhez való hozzáférés egy olyan speciális tudást jelent, mely erőforrásként is felhasználható. Ennek a kapcsolati tőkének a felhasználásával épül fel, illetve alakul ki a terjesztői karrierút. A disztribúciót segíti, hogy az egyetemi környezetben nem deviánsként, hanem normaközelen kezelik bizonyos kábítószeres fogyasztását, valamint azon túl alacsony szintű terjesztésével is elfogadóak, megengedőek.

Másfelől a szcénát meghatározza a társadalmi státusz biztosította védelem a kriminális karrier kialakulásával szemben, hogy biztosan számolható jövőképpel rendelkeznek a hallgatók. A lebukás esélye alacsony, mivel osztályhelyzetük védelmet biztosít a formális hatalommal szemben, de legtöbbször még így is elfogadhatatlan annak az esélye, hogy egész jövőbeli karrierjüket kockára tegyék.

Az anyagi nyereség mértéke még azoknál az egyetemista terjesztőknél is viszonylag alacsony, akik kifejezetten üzleti szemlélettel működnek, mivel fenn kell tartaniuk azt a képet, hogy nem valódi terjesztők (dílerok). A felmerülő kockázatok eltérő értékelése az, ami mégis egyeseket a profitorientált szerep felé visz. A szórakozás, rekreációs szerhasználat alapja egy adott ba-

ráti társaság, ami egyben fogyasztói körként és piaci egységként is funkcionál. A csoportot jellemző erős kötések az alapjai a reciprocitás jellegű kábítószer-eloszlás alapjának. Ennek az erős kapcsolatnak a megszűnése, gyenge kapcsolatokkal való felváltása a távolabbi ismerősökkel vagy akár ismeretlenekkel lesz az, ami a szórakozás helyett fokozatosan a terjesztés anyagi jellegét helyezi előtérbe.

IRODALOM

- Belackova, V. – Vaccaro, C. A. (2013): “A Friend With Weed Is a Friend Indeed”: Understanding the Relationship Between Friendship Identity and Market Relations Among Marijuana Users. *Journal of Drug Issues*, 43, 3, 289–313. DOI: 10.1177/0022042613475589, <https://bit.ly/2Nk-ByLv>
- Coomber, R. – Moyle, L. – South, N. (2016): The Normalisation of Drug Supply: The Social Supply of Drugs as the “Other Side” of the History of Normalisation. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 23, 3, 255–263. DOI: 10.3109/09687637.2015.1110565, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.3109/09687637.2015.1110565>
- Decker, S. H. – Pyrooz, D. C. (2014): Gangs: Another Form of Organized Crime. In: Paoli, L.: *The Oxford Handbook of Organized Crime*. London: Oxford University Press, 270–287. <https://bit.ly/2QAwp3>
- Demetrovics Zs. – Rác J. (szerk.) (2008): *Partik, drogok, ártalomcsökkentés. Kvalitatív kutatások a parti-szcénában*. Budapest: L’Harmattan Kiadó, http://demetrovics.hu/dokumentumok/Kutatasok_8_DemetrovicsZs_konyv.pdf
- Dési Á. D. (2017). A közösségi ellátás mint illegitim kábítószer-terjesztési típus. *Themis*, 15, 2, 24–48. http://epa.oszk.hu/02300/02363/00028/pdf/EPA02363_themis_2017_dec_024-048.pdf
- Elekes Zs. (2009): *Egészségkárosító magatartások és mérési módszerek*. https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0010_2A_23_Elekes_Zsuzsanna_Egeszsegkarosito_magatartasok_es_meresi_modszerek/ch09s04.html (Letöltve: 2018. 04. 20.)
- Győry Cs. (2016): Kontrollelméletek. In: Borbíró A. – Gönczöl K. – Kerezi K. et al. (szerk.): *Kriminológia*. Budapest: Wolters Kluwer
- Hammersvik, E. (2018): Making Sense of “Helping Friends”: “Flexing” Motivational Accounts of Cannabis Growing. *Journal of Contemporary Ethnography*, 47, 1, 88–112. DOI: 10.1177/0891241616662506
- Jacinto, C. – Duterte, M. – Sales, P. et al. (2008): “I’m Not a Real Dealer”: The Identity Process of Ecstasy Sellers. *Journal of Drug Issues*, 38, 2, 419–444. DOI: 10.1177/002204260803800203, https://www.researchgate.net/publication/254117701_I’m_Not_a_Real_Dealer_The_Identity_Process_of_Ecstasy_Sellers
- Mohamed, R. – Fritsvold, E. (2010): *Dorm Room Dealers: Drugs and the Privileges of Race and Class*. London: Lynne Rienner
- Moyle, L. (2013): *An Exploration of how the Social Supply and User-Dealer Supply of Illicit Drugs Differs to Conventional Notions of Drug Dealing and Consideration of the Consequences of this for Sentencing Policy*. Plymouth: Plymouth University, <https://bit.ly/2NhMxF>
- Münnich Á. (szerk.) (2003): *A kábítószer kipróbálásának okairól az egyetemi hallgatók körében végzett vizsgálatok alapján*. Budapest: Eötvös Kiadó

- Murphy, S. – Waldorf, D. – Reinarman, C. (1990): Drifting into Dealing: Becoming a Cocaine Seller. *Qualitative Sociology*, 13, 4, 321–343. DOI: 10.1007/BF00989408, https://www.researchgate.net/publication/226278745_Drifting_into_dealing_Becoming_a_cocaine_seller
- Rác J. (2006): *Kvalitatív drogkutatások*. Budapest: L'Harmattan Kiadó
- Ritter, I. (2005): *Bevezetés a kábítószer-gazdaságtanba I. (Kriminológiai Tanulmányok 49)* 139–158. http://www.okri.hu/images/stories/KT/kt49_2012_sec.pdf
- Tücsök D. (2016): Kábítószer megnevezései egy szociolingvisztikai vizsgálat tükrében. In: Bagyinszki S. – Kocsis R. P. (szerk.): *Anyanyelvünk évszakai 2*. Budapest: ELTE Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai és Dialektológiai Tanszék, 165–172. <http://real.mtak.hu/48996/>
- Venkatash, S. (2008): *Gang Leader for a Day: A Rogue Sociologist Takes to the Streets*. New York: Penguin